

BRIC (Brasil, Russia, India, China) ve TÜRKİYE

(Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin)

2010-2012 döneminde, BRIC ülkeleri içinde en yüksek kişi başına gelir düzeyi Rusya'da. Türkiye'ninki Rusya dışında kalanlardan yüksek.

Brezilya, Rusya, Hindistan ve Çin ekonomileri genellikle farklı bir konumda ele alınıyorlar. Orta-uzun vadede bu ülkelerin çok önemli birer ekonomik güç olacakları düşünülüyor. Bu ülkelere, İngilizce isimlerinin baş harfleri kullanılarak BRIC ülkeleri deniliyor. Türkiye ile BRIC ilkeleri karşılaştırıldığında hatta bunlara ek olarak Kore'yi de ele alırsak, Türkiye'ye ilişkin çözülmesi gereken temel sorunlar daha rahat ortaya çıkacaktır. Elbette bu sorunlar hakkında bilinmeyen bir şey yok. Ama bu ülkelerle karşılaştırmalı olarak sorunların ele alınması yararlı olacaktır.

Kişi başına gelir düzeyleri açısından durum şu: Kore çok farklı bir konumda. 2010-2012 dönemi dikkate alındığında, BRIC ülkeleri içinde en yüksek kişi başına gelir düzeyi Rusya'da. Türkiye'ninki Rusya dışında kalanların hepsinden daha yüksek.

Kişi başına gelir düzeylerinin gelişimine gelince (parantez içinde tüm 1980-2012 döneminin ortalama kişi başına gelir artış hızı). Çin hızla yükseliyor (yüzde 12,3). Hindistan da oldukça hızlı (yüzde 7,4). Son birkaç yıl dikkate alınmazsa, en zayıf performans Brezilya'nın (yüzde 3,8); hâlâ 1980'lerdeki konumuna erişememiş durumdadır. Onu Rusya (yüzde 4,4) ve Türkiye (yüzde 5,6) izliyor. Buna karşılık son yıllarda hem Brezilya hem de Türkiye bir hamle yapmış görünüyor. Kore'nin sadece kişi başına gelir düzeyi yüksek değil; aynı zamanda bu düzeyi de hızla arttırıyor (yüzde 8,9).

Çin, Hindistan ve Kore gibi ülkeler, başkalarının parasına muhtaç olmadan, belirgin bir süre daha önemli yatırım hamlesi yapabilecek durumdadırlar.

Tasarruf oranları ile yatırım oranlarını karşılaştırsak, aşağıdaki tabloda 1980-2012 dönemi için her ülkenin yurtiçi toplam tasarrufunun milli gelirine oranı ile toplam yatırımının milli gelire oranı yer alıyor. Rakamlar dönem ortalamalarını ifade ediyor. Bir ülkenin tasarruf oranının yüksek olması ya da düşük bir düzeyde ise geçmişe göre belirgin biçimde artması, kişi başına gelir düzeyini bir süre sonra sıçrattırıcı bir unsur. Süreç içinde büyüme oranını da belirgin biçimde arttırıyor. Ancak kalıcı yüksek bir büyümenin garantisi değil. Kalıcı yüksek büyüme için verimlilik düzeyinin de önemli ölçüde yükselmesi gerekiyor. Ama sonuçta, uzunca bir süre için ülkelerin gelir düzeylerini belirleyen önemli bir unsur tasarruf oranıdır.

	1980-89	1990-99	2000-09	2010-12
Tasarruf oranı (%)				
Brezilya	18.5	17.1	16.8	18.2
Çin	39.1	40.7	46.4	51.8
Hindistan	20.8	23.7	30.1	31.6
Rusya		27.3	30.0	27.0
Türkiye	21.5	21.6	15.8	13.5
Kore	31.7	35.9	31.8	31.7
Yatırım oranı (%)				
Brezilya	18.9	18.0	17.5	20.4
Çin	39.9	39.1	41.3	48.4
Hindistan	22.6	24.9	30.6	34.9
Rusya	-	26.8	20.8	21.9
Türkiye	22.7	22.4	19.0	21.7
Kore	31.5	35.2	29.5	29.3

Kaynak: IMF veritabanı (2012 IMF tahmini)

Tablodan anlaşılacağı gibi, Çin, Hindistan ve Kore gibi ülkeler, başkalarının parasına muhtaç olmadan, belirgin bir süre daha önemli yatırım hamlesi yapabilecek durumdadırlar. Zaten yatırım oranları da yüksek. Ne yazık ki Türkiye'nin de dahil olduğu ikinci grup (Brezilya, Türkiye ve Rusya) hem tasarruf hem de yatırım oranı açısından çok gerideler. Farklı bir ifadeyle, şu andaki durumu gösteren kişi başına gelir sıralaması geçici bir durumu yansıtıyor. Kore'nin birinciliği açısından bir 'tehlike' yok. Oysa ikinci sırada yer alan Rusya ile üçüncü sırada yer alan Türkiye'nin bu konumlarını yitirmeleri kaçınılmaz görünüyor. Kaçınılmazlık elbette mevcut tasarruf oranları ile yatırım oranlarının değişmemesi halinde geçerli.

Düşük tasarruf ve yatırım oranları bir yandan 'orta ikiden terk' bir yetişkin nüfusa sahip olmak, diğer yandan ilerisi açısından umut verici değil.

Yurtiçi tasarruf oranının yüksek olması, yüksek bir yatırım düzeyine ulaşılarak azımsanmayacak bir süre yüksek oranda büyüme ve kişi başına gelir düzeyini arttırmak için önemli. Ancak ulaşılan büyüme oranının kalıcı olması için verimlilik düzeyini de yükseltecek unsurların devreye girmesi gerekiyor. Tasarruf oranı açısından bakıldığında BRIC ülkeleri ve Kore ile karşılaştırıldığında en düşük tasarruf oranı Türkiye'de. Yıllardır baş döndürücü bir tempoda büyüyen Çin, Hindistan ve Kore'de tasarruf oranı çok yüksek.

Orta gelir tuzağı

Orta gelir tuzağı diye bir kavram var. Düşük gelir düzeyindeki ülkeler bir süre yüksek büyüme oranı yakalayabiliyorlar.

İşgücü, düşük verimle çalışan tarım sektöründen sanayiye geçiyor; verim düzeyi artıyor. Gelişmiş ülkelerde geliştirilen ürünler taklit ediliyor falan. Ancak bir süre sonra hızlı büyüme oranı düşüyor. Bu konuda yapılan çalışmalar, orta gelir tuzağına düşen ülkelerde satın alma gücü paritesi ile ölçülen kişi başına gelir düzeyi 11-15 bin dolara ulaşana kadar

yüksek büyüme yaşandığını gösteriyor. Sonra büyüme oranında keskin bir düşüş gerçekleşiyor. Bu ülkelerin başka ortak özellikleri de var: Hızlı büyüme döneminde çok yüksek bir yatırım oranına sahipler. Bir de ‘verimlilik ayıplarını’ kapatacak şekilde paralarını değersiz tutuyorlar.

Bu tuzağa düşmekten kurtulan ülkelerin temel iki ortak özelliği var: Birincisi, lise, üniversite ve daha yüksek düzeyde eğitim almış kişi sayısının toplam nüfusa oranı, orta gelir tuzağına düşen ülkelere kıyasla çok yüksek. İkincisi, tuzağa düşmeyen ülkelerin yaptıkları ihracatta yüksek teknoloji ürünlerin önemli bir ağırlığı var.

Orta ikiden terk

Aşağıdaki tabloda BRIC ülkeleri, Kore ve Türkiye’ye ilişkin bazı eğitim düzeyi göstergeleri yer alıyor. Veriler Birleşmiş Milletler’in ‘Uluslararası Beşeri Kalkınma Endeksi’ veri tabanından alınmıştır. Eğitim endeksinin iki alt bileşeni var. İlki, ‘yetişkinlerin ortalama okulda kalma süreleri’. İkincisi ise ‘çocukların beklenen okulda kalma süreleri’; tabloda yer almıyor. Endeks 0 ile 1 arasında değerler alıyor. Yüksek endeks değerleri daha yüksek bir eğitim düzeyini ifade ediyor.

Tablonun verdiği mesajın Türkiye açısından hiç iyi olmadığı açık. Düşük tasarruf ve yatırım oranları bir yandan ‘orta ikiden terk’ bir yetişkin nüfusa sahip olmak, diğer yandan ilerisi açısından umut verici değil. Bu tabloyu mutlaka değiştirmek gerekiyor.

TABLO 1. EĞİTİM GÖSTERGELERİ

	Brezilya	Çin	Hindistan	Rusya	Türkiye	Kore
Eğitim endeksi						
1980	0,402	0,372	0,232	0,623	0,298	0,612
2011	0,663	0,623	0,450	0,784	0,583	0,934
Yetişkinlerin ortalama okulda kalma süreleri						
1980	2,6	3,7	1,9	7,2	2,9	7,3
2011	7,2	7,5	4,4	9,8	6,5	11,6

Kaynak: Birleşmiş Milletler, Uluslararası Beşeri Kalkınma Göstergeleri.

Çok zayıf olduğu alanlarda önemli bir atılım yapmadıkça Türkiye'nin son dönemdeki yüksek büyüme oranlarını sürdürmesi mümkün değildir.

Uzunca bir süre hızla büyüyerek kişi başına gelir düzeylerini önemli ölçüde yükselten çoğu ülkede hızlı büyüme sürdürülemedi. 1950’den bu yana tüm dünyadaki çok sayıda hızlı büyüme dönemleri incelendiğinde bunların kişi başına 10 bin dolar ile 15 bin dolar gibi iki ayrı düzeyde durdukları gözleniyordu. İzleyen dönemde ise büyüme oranı önemli ölçüde düşüyordu. Bu tür araştırmalar çok kullanılan bir veri tabanına dayandırılıyor. Pennsylvania Üniversitesi’ndeki Uluslararası Karşılaştırmalar Merkezi’nde üretilen ‘Penn World Table’. Buna göre (satın alma gücü paritesi ve 2005 sabit dolar fiyatları ile ölçülen) Türkiye’nin kişi

başına gelir düzeyinin 2010 yılında 10 bin 438 dolar düzeyinde tespit edilmiştir.

İki kritik veri

Çalışma, ‘orta gelir tuzağı’na düşmekten kurtulan ülkelerin temel iki ortak özelliğine dikkat çekiyordu: Birincisi, bu ülkelerde lise, üniversite ve daha yüksek düzeyde eğitim almış kişi sayısının toplam nüfusa oranı, orta gelir tuzağına düşen ülkelere kıyasla çok yüksek. İkincisi, tuzağa düşmeyen ülkelerin yaptıkları ihracatta yüksek teknolojlü ürünlerin önemli bir ağırlığı var.

Aşağıdaki tabloya baktığımızda, Kore’nin Türkiye ile aynı gelir düzeyinde iken, daha sonra hızla büyüyerek neden zenginlerle arasındaki gelir farkını kapattığı, Türkiye’nin neden ‘yerinde saydığı’ o kadar ortada ki. Hele bir de buna daha önce verilen tasarruf ve yatırım oranlarının iki ülkede çok farklı düzeylerde olmasını eklerse, durum tamamen ortaya çıkmaktadır.

Evet, Türkiye açısından ne yazık ki tablo çok net: Çok zayıf olduğu alanlarda önemli bir atılım yapmadıkça Türkiye’nin son dönemde gerçekleştirdiği yüksek büyüme oranlarını sürdürmesi mümkün değil.

Eğitim göstergeleri

	Brezilya	Çin	Hindistan	Rusya	Türkiye	Kore
Yetişkinlerin ortalama okulda kalma süreleri (yıl, 2010)						
Toplam	7,54	8,17	5,13	11,52	7,02	11,85
Lisede	2,12	2,68	1,64	4,82	2,32	4,95
Üniversite ve üzeri	0,24	0,29	0,18	1,59	0,29	1,13
Yüksek teknolojlü ürünlerin ihracat içindeki payı (%)						
1990-99 ortalaması	6,6	11,3	5,3	10,8	1,8	23,6
2000-09 ortalaması	14,0	26,2	6,6	12,0	2,3	31,3
2010	11,2	27,5	7,2	8,8	1,9	28,7

Kaynak: Eğitim verileri Barro-Lee veritabanı (www.barrolee.com), ihracat verileri Dünya Bankasının Dünya Kalkınma Göstergeleri veritabanı.

Türkiye'ye ilişkin resim çok net: Bu koşullar değişmedikçe Türkiye'nin son yıllardaki performansını sürdürmesi mümkün değil.

Sonuç olarak;

- 1908’in başlarında bizimle aynı kişi başına gelir düzeyinde olan Kore çok farklı bir konumda; zaten bir süredir gelişmiş ülkeler içinde gösteriliyor. BRIC ülkeleri içinde en yüksek kişi başına gelir düzeyi Rusya’da. Sonra Brezilya ve Çin geliyor. Hindistan çok arkalarda. Türkiye ise Rusya ile Brezilya arasında.
- Son yıllardaki gelişim açısından bakıldığında ise Kore yine ön planda. Fert başına gelirinin ABD’nin fert başına gelirine oranını 2000-2012 arasında 18,3 puan arttırmış. Bu sefer onu

Rusya ve Çin izliyor, hem de yakından: 13,8 ve 11,6 puan. Arkadan Türkiye geliyor: 7,5 puan. Brezilya: 3,4, Hindistan: 3,4 puan.

- Salt son yıllardaki performans açısından bakıldığında, Rusya ve Çin'in büyüme temposu, orta-uzun dönemde zenginlerle aralarındaki gelir farklılıklarını önemli ölçüde kapatabilecek düzeyde. Türkiye'ninki fena sayılmaz. Brezilya ve Hindistan ise umut vermiyor. Ancak geçmişteki performansın gelecekte de süreceğinin bir garantisi yok. Hızlı büyüme temposunu sürdürebilmek için iki unsur ön plana çıkıyor: Yetişkin nüfusun lise ve üstü eğitim aldığı yıl sayısının ortalaması ile yüksek teknolojlili ürünlerin toplam ihracata oranı. Rusya eğitim, Çin ise yüksek teknolojlili ürün ihracatı açısından ön plana çıkıyor. Rusya'nın yüksek teknolojlili ürün ihracat performansı da fena değil. Türkiye'nin durumu ise hiç açıcı değil. Hem BRIC ülkeleri hem de Kore ile arasında önemli bir fark var.
- Yurtiçi tasarruf oranının düşük olması, fert başına gelir düzeyinin yükselmesini önleyen önemli unsurlardan biri. Çin'in çılgın tasarruf oranını bir tarafa bırakalım; o kadar yüksek bir tasarruf oranının 'istenilirliği' çok şüpheli. Kore ve Hindistan'ın tasarruf oranları oldukça yüksek. Rusya ise onları yakından izliyor. Brezilya ve Türkiye'nin tasarruf oranları ise çok düşük. Türkiye'nin tasarruf oranı Rusya'nın yarısından az. İşin ilginç, son yıllarda Türkiye'nin tasarruf oranının, çok düşük tasarruf oranına sahip Brezilya'nın da altına düşmüş olması.
- Brezilya için bir şey söyleyebiliriz; çünkü açık biçimde görülüyor: Parlak değil geleceği; BRIC kısaltması yakında B'den yoksun kalacak gibi.
- Türkiye'ye ilişkin resim çok net: Bu koşullar değişmedikçe, Türkiye'nin son yıllardaki performansını sürdürmesi mümkün değil. 2012'de ulaştığımız kişi başına gelir düzeyinin ABD'nin (sadece) yüzde 30'u kadar olduğunu akıldan çıkarmamak gerekiyor.

Kaynak:

http://www.tepav.org.tr/tr/blog/author/89/t/Fatih+Ozatay_+Dr.